

A. Tadić: *Zbirka Unionida Prirodnjačkog muzeja u Beogradu*

Školjke iz fam. Unionidae, rodovi Unio i Anodonta u zbirci Prirodnjačkog muzeja u Beogradu potječu uglavnom s područja NR Srbije (skupljali: L. Dokić i J. Pančić, materijal obradio L. Dokić). Francuski malakolog H. Drouët našao je u tom materijalu nekoliko novih specijesa koje je publicirao 1882. i 1884. godine. Među materijalom ima malobrojnih primjeraka iz rijeka Bosne, a i iz Bugarske. U ovome radu ovaj je popis nadopunjen novom terminologijom i opisane vrste na našem jeziku.

A. Tadić: *Najvažniji predstavnici školjaka roda Unio iz Save, Dunava i Kopačkog jezera* — izdanje Prirodnjačkog muzeja u Beogradu

Sistematska morfološka i ekološka istraživanja Unionida navedenih područja kao i nekih plovnih kanala u Vojvodini vršena su u vezi s privrednim zadacima. Zbog neracionalnog lova dolazi skoro do istrebljenja na nekim područjima i zbog toga je potrebna zaštita pojedinih skupina školjaka prema njihovoj veličini. U Kopačkom jezeru utvrđena je nova forma školjke Unio tumidus kopaciensis.

Osim toga navedene su patološke pojave na školjkama i organizmi koji se naseljavaju na ljušturu školjaka. Autor je pro-

matrao život školjaka u zatvorenom prostoru — paludariju — zbog laboratorijskih istraživanja. Navedeni su i pokušaji markiranja školjaka kao i upute za prepariranje.

Lazar Jovančić: *Način obrazovanja kožnih pigmenata i njihova fiziološka uloga kod bogomoljke Mantis religiosa i drugih životinjskih vrsta* — Beograd 1960.

Rad je zapravo doktorska disertacija, pisan na francuskom jeziku s izvodom na srpsko-hrvatskom jeziku. Na ovom problemu autor je radio već od 1938. godine s prekidom za vrijeme rata. Osim na bogomoljki pokusi su vršeni i na drugim insektima, paucima i gušteru zelembaču. Eksperimentalno mjenjanjem vanjskih faktora (svjetlosti, temperature i vlage) autor je uspio da izazove mijenjanje kožnog pigmenata i time je pridonio značajan prilog za rješavanje toga problema.

Na osnovu promatranja i pokusa autor zaključuje da stvaranje pigmenata nije fotosintetički proces, jer se pigmenti stvaraju i u apsolutnom mraku. Dakle samo stvaranje pigmenata ovisi o unutarnjem faktoru — hromogena supstanca, koja se nasljeđuje. Ali o vanjskim faktorima u njihovoj raznolikoj kombinaciji ovisi koji će se od pigmenata razviti.

J. P.

LELJA DOBRONIĆ, ZABORA VLJENI ZAGREBAČKI GRADITELJI Zagreb 1962, Muzej Grada Zagreba, Mala Serija

Nakon ranije odlične monografije o zagrebačkom graditelju Janku Jambrišaku autorica dr Dobronić obradila je na temelju neobjelodanjene arhivske građe graditeljski opus Mihajla Strohmayera, Leonarda Pfeiffenbergera, Ivana Plochbergera st. i Franje Kleina. Ponajprije se zadržala na Strohmayeru i Pfeiffenbergeru ustanovivši da je »Najznačajnije danas poznato Strohmayerovo djelo... nadogradnja prvog i drugog kata na staroj prizemnici Andrije Majcena... u Ilici 42«. Osim toga je Strohmayer izveo i drugi značajan rad i to nadogradnju drugog kata crkvene fasade uz samostan milosrdnica u Frankopanskoj ulici. Prema riječima autorice je »...fasada crkve izvedena... svakako 1861/2., jer je u kriptogramu nad ulaznim vratima upisana godina 1862. Po kombinaciji motiva dvaju stilova ova se fasada također može smatrati romantičkom arhitekturom, pa bi svojim fasadama kuće u Ilici 42 i crkve u Frankopanskoj ulici

Strohmayer bio prvi romantički graditelj u našoj sredini«.

S obzirom na rad Pfeiffenbergov izgleda da je »... imao dva glavna terena, Petrinjsku ulicu i Gornji grad.« Svakako je njegovo najznačajnije djelo nastalo u Ilici 55, koja zgrada postoji i danas. Treći po redu kojega je dr Dobronić obradila u zasebnom iscrpnom poglavlju jeste graditelj Ivan Plochberger st. Najprije autorica iznosi biografske podatke utvrđujući da je Plochberger rodom Austrijanac i to rođen »... u Schwarzau u nekadašnjoj dopsostiji Frohsdorf u Donjoj Austriji 1812. godine«. Živio je nekoliko godina u Ljubljani gdje se bavio zidarskim poslovima dok se u Zagrebu bavio »... koliko se moglo utvrditi isključivo gradnjom zgrada«. Njegov najznačajniji građevinski objekt na kojeg s pravom upozorava dr Dobronić jeste tzv. »Kukovićeva kuća« koja je zgrada »... po prostoru koji zaprema između četiri ulice najveći arhitektonski objekt sagrađen u Zagrebu u prošlom stoljeću. Ona je u urbanističkom pogledu

usmjerila razvoj čitavog dijela Donjega grada između Zrinjevca i Preradovićeve ulice».

Posljednji po redu ali ujedno i najznačajniji jeste graditelj Franjo Klein, koji je u Zagrebu djelovao dugo godina, a čiji graditeljski opus je tek sada barem u Zagrebu u potpunosti obrađen. Od Kleinovih zgrada svakako je svojevremeno bila jedna od najznačajnijih zagrebačka sinagoga koja je stradala za drugog svjetskog rata. Ostali njegovi važniji radovi prema popisu dr Dobronić bili su slijedeći: Dalmatinska 7, Gundulićeva 5, Gundulićeva 6 — Glazbeni zavod, Ilica 12, Kaptol 6, Masarykova 14, Nazorova 51 i Zrinjski trg 3. Osim što je Klein djelovao kao samostalni građevinski majstor izveo je nekoliko važnijih objekata u zajednici s Grahorm s kojim je neko vrijeme bio kom-

panjon. Koliko su sami suvremenici cijevali napore Franje Kleina, posvjedočuje i suvremena zagrebačka štampa koja je iscrpno godine 1889. komentirala njegovu smrt.

Na kraju edicije koja je ukrašena brojnim dobrim fotografijama značajnih građevina nalazi se resume na njemačkom jeziku, koji omogućava korištenje te vrijedne monografije i ostalim stručnjacima, pogotovo bečkim kolegama koji će za sebe naći vrijedne komparativne podatke s obzirom na tadanju suvremenu bečku arhitekturu u kojoj također u jednome poglavlju govori autorica iznoseći vrijedne i do sada nedovoljno proučene podatke, a koje je s pravom primjenila i u našoj sredini.

Miroslava Despot

Izdanja Muzeja grada Splita

DUŠAN BERIĆ, NEPOZNATI SPLITSKI KNJIŽEVNIK
BOŽIĆ BOŽIČEVIĆ
Split 1962, sv. 9

U opširno i bogato dokumentiranoj studiji autor je iznio niz novih i do sada potpunoma nepoznatih podataka o radu i djelovanju tog splitskog književnika za koga, kaže Berić, znamo »...da se rodio u Splitu 1469. godine i da ga je odgajao ujak u Padovi, odakle se u dvadesetdrugoj godini života povratio u rodni grad, nakon

što je postigao doktorat obojih prava. Po povratku u Split Božičević se nije htio baviti advokatskim poslovima kako je to želio njegov otac, nego se posvetio književnosti... Božičević je umro u prilično podmakloj dobi života skrhan od bolesti bubrežnog kamenca 1542. godine.«

HRVOJE MOROVIĆ, ANONIMNA SPLITSKA KRONIKA
Split 1962, sv. 10

Izneseni su podaci kao i čitav tekst novo pronađene anonimne splitske kronike koja se čuva u »... bogatom arhivu stare trogirske plemićke obitelji Garanjin-Fanfornja...« Kronika je nastala krajem XVI ili

početkom XVII st. i u njoj su zabilježeni veoma vrijedni podaci koji se odnose na razdoblje hrvatske povijesti potkraj XI i početkom XII stoljeća.

Dr IVAN GRGIĆ, PRVA AGRARNA OPERACIJA NA MLETAČKOJ
»NOVOJ STEČEVINI« U DALMACIJI

Naseljavanje novog stanovništva i razdioba zemlje na području Splita i Klisa 1672—73 godine, Split 1962, sv. 11

U toj solidno dokumentiranoj postumnoj studiji dra Grgića objelodanjeno je veoma vrijednog materijala koji može da zainteresira historičara i to specijalno onoga

koji se bavi razvojnom linijom postanka i poboljšanja naše poljoprivrede u prošlosti.